II. évfolyam. 41. szám. Halas, 1883. október 14.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTŐSÉG: Pöstenz 132. sz.

KIADÓHIVATAL: Pöstenz 132. sz.

HALASI UJSÁG

TÁRSADALMI HETILAP.

EL0FIZETÉSI ÁR:
egész évre . . . . . 4 frt
fél évre . . . . . 2 „
3 hóra . . . . . 1 „

Egyes szám ára 10 kr.

HIRDETÉSEK DÍJA:
Három hasábos petitsor 8 kr
Kis Hirdetésben egy szó 4 kr.

A hirdető fél szerétől eljárott hirdetésnél külön 30 kr. bélyegdíj fizetendő.

A vállalkozás hiánya.

Innen onnan egy éve lesz már annak, hogy városunk a budapest-zimonyi vasutvonal megnyiltával a világforgalom utjába bevonatott. Be kell vallanunk, hogy tulságos vérmes reményekkel néztünk ez esemény elé, azt hivén, hogy a forgalom megnyilta rohamosan át fogja alakitani városunkban az üzleti életet és kereskedést; — e remények azonban még eddig roppant kis mértékben valósultak.

Mi történt nálunk arra nézve, hogy az itteni nyers termékek értékesitésére a rendelkezésre álló olcsó és gyors szállitási eszközt felhasználjuk? Azt lehet mondani, hogy semmi. Egy két idegen kereskedő lejött hozzánk s felületes széttekintés után összevásárolt néhány czikket, a mi éppen keze ügyébe akadt; gyümölcsöt, baromfit, szénát; de az általuk itt hagyott pénz aligha rughat valami tetemes összegre.

Idegen kereskedőktől többet nem is várhatni. A ki az itteni piacz viszonyait, a termelt czikkek minőségét és mennyiségét nem ismeri, attól nem kivánhatni azt, hogy itt nagyobb üzletbe bocsátkozzék; ezt csak ide való emberek tehetnék meg s ha ezek nem teszik, ugy bizonyára roppant hosszu idő fog elmulni, a mig kereskedelmi s termelési viszonyainkban nagyobb lendület mutatkozik.

Sajnos azonban, hogy városunk népében a vállalkozási szellem egyáltalán nem akar ébredezni. Ide való ember még hivatásszerű kereskedő is alig van egy kettő, a ki a fővárossal vagy az ország más részével valami kereskedelmi összeköttetést tudott volna magának szerezni, ha csak már szelőtt is nem rendelkezett ilyennel. A boltos épen ugy mérik kartont most is, mint tavaly ilyenkor; a tőkepénzes szintazon módon folytatja a megszorült emberek „felsegélését" (nagy kamatra), mint hajdanában; a földmives szonképen kijár a tagja s nem megy tovább a csonka, tokony látkörénél, mint ősei tették tiz nemzedéken keresztül — de valamely életre való vállalkozásról, valami uj kereset forrásról, melyet valaki a megváltozott viszonyok közt létesitett volna, nem hallani semmit. Egy kétségtelenyános példa ha mutatkozik, az ilyent nem hogy követnék, csak megbámulják, sőt kigunyolják s fennen szétetik jósolgatni az igyekvő ember menni elébb bekövetkezendő megbukását.

Ha ez tovább is igy marad, akkor a drága pénzen épült vasutnak nem veszszük semmi hasznát. Ha a kinek nélkülözhető pénze van, beteszi 4%-ra a takarékpénztárba s várja a mig rajta valami szorult embertől földet vehet, akkor ugyan nem sokat ér nekünk a világforgalom utjában lenni. Más városokban a hol a nép jobban fel tudja használni az olcsó és gyors közlekedés előnyeit, mindez egészen másképen van. A szomszéd osztrák államvasut mentén, mely pedig épen olyan természetű földet hasit, mint a miénk s épen a fajta nép közt halad, mint a miénk, egészen másképp gondolkoznak az emberek. Nem kell gondolni, hogy Kecskemét és Nagykőrös óriási gyümölcs- és sertés-kivitele, Félegyháza és Szatymaz mesés nagyságu baromfi szállitmányai ugy keletkeztek, hogy a külföldi kereskedő oda vitte az illető termelőknek a pénzt, — hanem azok a termelők magok jártak utána s magok szerezték meg magoknak a kereskedelmi összeköttetéseket. És pedig megszerezték oly élelmesen, hogy termányeikkel ma már fél Európát elárasztják.

Ezeket fontolgatva tünik ki csak, mily roppant szükség volna városunkban a termelőknek egy szövetkezetére, mely a tömeges föllépés sulyával és tekintélyével az összeköttetéseket és a piaczot megszerezné. De hát hiába, az iránt sincs érzék nálunk. A gazdasági egyesület ügye évek óta vajudik, a nélkül, hogy életmagra birna vergődni. Egyenként külön nem teszünk semmit, mert a kaputban járó uri ember a kinek tágabb látköre mellett legkönnyebb volna ez irányban valamit tenni, nálunk még restel foglalkozni ilyesmivel; a gazdaember hetyken azt veti, hogy ő nincs az afféléro rászorulva, a ki pedig rá van szorulva s nem is restelné megtenni utána a lépéseket, az meg a jámbor nem ért hozzá. Össze pedig nem állunk testü-

TÁRCZA.

Az orvosi tiszteletdijakról.

Az orvosi dijazások pénzzel, ajándéknyujtással — a hálás elismeréssel történnek. A dijazások fokozatát legtöbb esetben a betegség neme, veszélyessége, tartama, szerencsés avvagy szerencsétlen lefolyása, a kezelő orvos kitartó szorgalma s lelkiismeretes eljárása határozza meg. Mindezen előszámlált mozzanatok, legkivált az értelmes osztálynál szoktak mérlegbe vettetni. — Községünkben a vagyonos osztály nagyobb része egymás között versenyre lép, hogy az orvosi tudományt szeszorgalmat magához méltóan honorálja s ritka kivételes eset az, hogy az ellenkező történjék. Hosszas orvosi gyakorlatom ideje alatt velem csakis egyszer történt meg az az eset, a midőn az elhalt gazdag beteg örökösétől nyujtott orvosi dij összegét követelvén, azt azon kérelemmel küldtem vissza, hogy csakis annyit követelek egy napra, a mennyit egy jóra való napszámos kiérdemel. — A válasz igy hangzott: „Hisz a napszámos egész napsatig fát is vág az orvos pedig csak egyszerüen megtapintja a beteg üterét, orvosságot rendel s azzal kalapot emelve távozik."

Ami az ajándék nyujtással, mint például aprójószággal, élelmi szerekkel stb. történt orvosi dijazást illetj, ezen fizetési mód a vagyonosoknál ugy, mint a szegényeknél egy pár évtizeddel ezelőtt Halason szokásban volt s ezt a beteg korébe érezte meg, mint a készpénz fizetést. Elég sajnos, hogy ezen régi tősgyökeres fizetési módot a jelen cultur világ követelései teljesen beszüntették. — A jóra való szegény ember az orvosnak kevés kivétellel, hálás elismeréssel fizet, mely sok esetben a dusgazdagok ödadobott filléreinél több erkölcsi becsesel bir.

Az ókorból egy nevezetes emléke maradt fenn az orvosi dijazásnak. Tudjuk a történelemből, hogy Krisztus után 34-től kezdett a keresztyén vallás állami pártolásban is részesülni a római birodalomban.

A keresztyén vallás alkotója utáni 34. évben az akkor Rómában uralkodó I. Konstantin cs. az üldözések daczára folyton szaporodó keresztyének iránt vonzalmat mutatott, minek folytán a több istenhivés csakhamar megszünt állami vallás lenni. Sajnos azonban, hogy a keresztyénség hatalomra vergődni egyhamar épen nem tudott, mert hiányzott követőinél a nervus, rerum gerendarum: a pénz, a világot mozgató erő.

Hogy az uj vallás megszünt szegény lenni s hatalomra tudott felvergődhetni, azt egyedül a keresztyén vallás képviselője Sylvester római püspök orvosi működésének köszönhette.

Az egyházi monda beszéli, hogy I. Konstantin császár egyszer nagyon megbetegedett. Az ő idejében a házi orvosi pálya nagy virágzott. Házi orvossi gyógykezelése daczára a testibaj javulási jeleket nem mutatván a császári környezet határozatba hozta, egy más hirneves orvos megkeresését, ki nem volt más, mint a császár által üldöztett Sylvester, az a korbeli római püspök. Hogy ő minő orvostant tanult valamikor, a krónika erről semmit sem szól. De az időben nem volt szokás kérdezősködni a netáni grádusokról, segélyért ahhoz fordult a nép, ki legjobban s legalkeresebben tud gyógyitani.

Az ilyesmi különben a mi ezelőtt ezeródévvel szokásban volt, a jelen mivelt 19-ik századunkban is gyakorta elő fordul. Az élete felett kétségbe esett szenvedő beteg, vagy annak rokonai meggyőződvén az összes orvosi tudományok tudorai sikertelen eljárásáról, oly egyénektől kér orvosi tanácsot, kik a városban vagy annak környékén sikeres gyógyitásaikról ismeretesek, megkeresik a hasonszenvi gyógyitással foglalkozó papokat s más nagy hirben álló kuruzslókat. A kiket, ha netalán eljárásukat siker koronzza, megtapsol a közönség, ellenkező esetben a pro-

letbe, mert ott meg nem férünk egymástól. Marad tehát minden a régiben, azzal a különbséggel, hogy a „porczió“ az évenkinti vasuti adóval szaporodott. Hány ember van a városban, a ki csak annyi hasznot is tudott csinálni magának eddig a vasutból, a mennyi adót érte egy év alatt lefizet?

A plébános és a hitközség.

A r. katholikus egyháztanácsnak viharos ülése volt kedden e hó 9-én. Az ülés Agócs János félegyházi esperes kivánatára hivatott egybe, ki értesité az egyháztanácsot, hogy ő, mint a váczi szentszék kiküldötte a nevezett napon Halasra érkezik s az egyháztanács ülésén jelen lesz. Az üléstárgyát az esperes ez értesitésben nem nevezte meg.

Az emlitett napon az esperes reggel 8 orakor egy káplánja kiséretében meg is jelent az egyháztanácsban s megnyitván a gyülést, előterjeszté, hogy küldetése csupán Ronyecz Imre iskolaszolga által a püspökséghez intézett panaszügy elintézésére szól. Az egyháztanács ugyanis szept. 2-án tartott ülésében mely mint akkor irtuk, a világi elnök által hivatott egybe, Ronyecz Imre iskolaszolgát ez állásából elmozditotta. Az esperes küldetése, mint mondá, most oda irányult, hogy állapitsa meg az egyháztanács közben jöttével, vajjon a szept. 2-án tartott egyháztanácsi ülés törvényes volt-e vagy nem.

Rózsa Béla plébános a szept. 2-iki gyülést törvénytelennek nyilvánitja, mert azt nem ő hivta egybe mint egyházi elnök. Szerinte a világi elnök csak akkor jogosult az egyháztanácsot ülésre hivni egybe, ha tőlé a lelkésztől erre utasitást nyer.

A tárgyhoz többen hozzá szóllottak.

Fridrich Alajos főgondnok és **Hirhágér** Károly egyháztanácsos törvényesnek állitják a szóban levő gyülést, habár nem a lelkész hivta is azt egybe. Mert az egyházi elnök 15 egyháztanácsos által aláirt azon kérelmet, hogy a gyülést hivja egybe, elutasitotta s igy azt a világi elnök volt kénytelen egybehivni. — A **világi elnök** álláspontnak egyáltalában nem volna értelme, ha az a plébános vonakodása esetén az egyház sürgős ügyeiben az egyháztanácsot egybe nem hivhatná. Jogosultnak mondák az egybehivást már azért is, mert voltak előző esetek, mikor a világi elnök által egybehivott egyháztanács intézkedéseit a lelkész elfogadta és helyeselte.

Rózsa Béla lelkész ismételve törvénytelennek nyilvánitá a kérdéses ülést s 10 db. iratot nyujtott át az esperesnek a szentszékhez leendő beterjesztés végett.

Fridrich A. és **Hirhágér** K. ez iratok felolvasását kivánták, az esperes és Rózsa B. plébános azonban megtagadták ezt.

Az esperes ezután felhivta a gyülést, hogy kebeléből nevezzen ki bizottságot, mely Ronyecz ügyében vizsgálatot tartson s e vizsgálat eredményét terjessze föl a szentszéknek, hol aztán a dologban érdemleges határozat fog hozatni.

A jelen voltak, kettőnek kivételével mindannyian ragaszkodtak az iskolaszolgát elmozditó határozathoz s kijelenték, hogy az esperes által ajánlott bizottságot kinevezni nem fogják. Különösen zugolódtak azért, hogy a szentszék előnyt ád az iskolák komenczéi fütőjének a kath. hitközség és birtokossággal szemben. Az iskola szolgát az egyháztanács választotta, az adta át neki az iskolai lakást s mivel ugy közbiztonsági, mint közerkölcsiségi és közegészségi tekintetekből az illető egyént tovább alkalmazhatónak nem találta, őt jogosan mozditotta el szolgálatából.

Rózsa B. plébános emlékezteti az egyháztanácsot arra, hogy az iskolahelyiségből ő rekesztetett el egy helyiséget az iskolaszolga lakásául azon czélból, hogy az egyház épületei ott felügyelet és gondozás alatt legyenek. E helyiségben tehát az intézkedés őt illeti s nem az egyháztanácsot.

Ez ellenvetés által keltett derültség lecsillapulván, az esperes ismételve ajánlotta ez ügynek ez általa kivánt módon leendő megoldását. Figyelmeztette a gyülést, hogy a hitközség és a plébános közt az egyetértést és békességet szükséges helyreállitani.

Onodi János erre kijelenté, hogy a plébános urral lehetetlen békében megleuni. Mi mindnyájan tiszteltük és szerettük, ugymond, a plébános urat, mikor közénk jött: de ő ma már oda vitte a dolgot, hogy egyedül Ronyecz Imre csak a barátja. Es hogy jött létre ez az állapot? A plébános ur olyan nyilatkozatokat tett, a melyeket lehetetlen békén eltürni. Igy a többek közt azt mondá, hogy Halász D. Józsefnek a fél szemét ő imádkozta ki. (Rózsa B. közbe szól, hogy az nem igaz, Onodi azonban hivatkozik Vida József gondnokra, ki szemébe mondja a plébánosnak, hogy hallotta tőle az emlitett nyilatkozatot). Azonkivül azt hiresztelte a plébános, hogy Fridrich Lajos, Kurka Ferencz, Hambalkó Ferencz és Pipis Sándor azért haltak meg, mert, ugymond, az ő husába haraptak. A ki pedig abba harap, ő azért három nap böjtöl és három nap imádkozik, hogy meghalljon és meg is hal. Most már, azt mondja a plébános ur, hogy Halász D. Ferenczért és ő érette (Onodiért) imádkozik és böjtöl. Ne imádkozzék én érettem, ugymond Onodi, mert ha meghalok is, nem áll a koporsóm fölé, van kivülötte még más pap is.

A gyülés ezután mind hevesebb jelleget öltött. Többen felhozták, hogy a hitközségben 5000-en felül van a gyónók száma, mégis egész éven át alig járul a gyónáshoz 500; e számot is csak ugy lehet kihozni, hogy a gyónók némelyike hónaponként sőt hetenként gyónik.

Baranyi János egyháztanácsos kijelenti, hogy családjában hat gyónóköteles van. De mióta a mostani plébános van Halason, egy sem gyónt és nem is fog gyónni.

Rózsa B. plébános felszólitja az egyháztanácsot, hogy hát mondják meg, megfelel-e ő és eleget tesz-e papi kötelességének vagy nem. Neki ügymond, nem volna itt a néppel semmii baja, csak evvel az **átkozott patronatussal**. (Zugás)

Halász D. Ferencz kijelenti, hogy a mi a templomi müködést illeti, ő meg van elégedve a plébánossal. (Többen közbe kiáltanak, hogy annál kevésbé a templomon kivüli müködéssel.)

Az esperes a már nagyon zajossá vált tanácskozást mérséklendő ismételten felszólal a kibékülés és a bizottság kinevezése mellett. Kijelenté egyszersmind, hogy az egyháztanácsnak szept. 2-iki ülését ő is törvénytelennek tartja, már csak azért is, mert a meghivón a gyülés tárgya jelezve nem volt.

Erre **Fridrich** Alajos főgondnok azon kérdést intézi az espereshez, hogy vajjon a jelen gyülés törvényes-e? Az esperes igenlő válaszára Fridrich A. kivoszi zsebéből az esperes meghivóját s figyelmezteti ez utóbbit arra, hogy a gyülés tárgya **azon sincs kitéve**. Ha azonban ugymond e gyülés mégis törvényes, inditványozza, mondja ki a jelen gyülés, hogy az egyháztanács szept. 2-iki üléseinek határozataihoz ragaszkodik s azokat érvényben állóknak ismeri el, különösen pedig az iskolaszolga elbocsátása érdekében hozott határozatot.

Sárosi László Ronyecz védelmére szól, a szept. 2-iki határozatot törvénytelennek mondja azon okból, mert az a szolgával irásban közölve nem volt, s mert iskolai lakhelyének azonnal leendő elhagyására utasittatott.

Ez állitást azonban a felmutatott jegyzőkönyvvel megczáfolták, melyből kiderült, hogy a szolgának szept. 29-ére szent Mihály napjára volt kitüzve a kihurczolkodás.

Rózsa B. plébános időközben eltávozván, távollétében az esperes ugy nyilatkozott, hogy ügy látja, mikép a hitközségben addig nem lesz béke, mig a helyet itt más plébános nem foglalja el.

Vatroba Péter utal arra, hogy erre most épen jó alkalom van, mert a szomszéd Majsa városban a plébánia megürült; az itteni plébánost tehát oda át lehetne helyezni.

Az esperes azonban hallatlanná tette e megjegyzést. Látja ugymond, hogy küldetését teljesitani nem sikerül, hogy t. i. Ronyecz ügyében az egyháztanács uj vizsgálatot rendeljen el, azért tehát kijenti, hogy a jelen gyülés eredményéről jegyzőkönyvet vesz föl s azt fölterjeszti a szentszékhez. A jegyzőkönyvbe a jelenvoltak felvétetni kivánták a plébános azon nyilatkozatát, melylyel a helybeli patronást „átkozottnak“ nevezte. A jegyzőkönyv két példányban kiállittatván, azt a jelenlevők, köztök az időközben visszatért Rózsa Béla plébános is aláirták.

Voltak a gyülésen nagy mértékben személyeskedő kifakadások. Igy pl. Vatroba Péter egyháztanácsos a plébános házi dolgaira tett megjegyzéseket, miket azonban ez utóbbi azon kijelentéssel, hogy házi szentélyébe a beavatkozást nem türi, hevesen visszautasitott. Az egyháztanács eljárásának jellemzésére felhozta Rózsa B. hogy őt az egyháztanács a püspöknél fajtalansággal vádolta már régebben. Onódi megjegyzé erre, hogy az illető vádat egyesek emelték, de nem az egyháztanács.

Fölemlittetett továbbá a plébános ellen, hogy ő egyszer az egyháztanácsban kezet émelt Halász D. József egyháztanácsosra, mit a plébános el is ismert, stb.

A nagy zaj közt lefolyt ülés végre is eredményre nem birván jutni, a gyülés az esperes azon kijelentésével, hogy küldetése egyébre nem terjed ki, véget ért.

---

moveált orvosokkal együtt elitéli őket s a nem tudás bélyegét süti homlokukra.

Es ezen eljárás emberi szempontból megbocsájtható, mert kedves betegeinek drága életét mindenki félti s a haldokló a létérti küzdelemben fühöz fához kapaszkodik.

Sylvester püspöknek sikerült Konstantin császárt kigyógyitani. De a császár háladatos is vala gyógyitásáért és oly dijat adott neki, a minőre ez egy eseten kivül a történetileg ismert emberiség még sohasem emlékszik. Konstantin odaajándékozta a püspöknek Róma várost s azt a mi hozzá tartozott, azon felül meg a terület feletti souvernaintás jogát, szóval a patrimonium Petrit s ezzel vetette meg alapját a pápák világi uralmának.

A modából történeti tény az, hogy Konstantin teljes felgyógyulása után 337-ben magát az egyház kötelékekbe felvétette.

Az orvos történész tehát méltóan nevezheti Konstantint „nagy“-nak, ki gyógykezelő orvosának dijazásában oly nagyszerü érfelmiséget mutatott.

Sylvester pápa az év utolsó napján deczember 31-ikén halt meg, mely nap az ő emlékének tiszteletére Sylvester nevét viseli. Méltó, hogy ő az orvosok patronusául elismertessék már csak azért is, mert neve napja maigian is nagy érdekü nap az orvosokra, kik akkor várják egész évi orvosi szolgálataik méltányos dijazását.

Dr. **Molnár István** városi főorvos.

HIREK.

— **A király üdvözlésére Szegedre** utazó pest-megyei küldöttség tagjai a következők: gróf Szapáry István főispán, Fejérváry Mihály alispán, Halász Zsigmond, Szivák Imre, Hajós József, Bosnányi László, Rudnyánszky Ferencz. Halas városát csupán Vári Szabó István polgármester, Félegyházát Szabó Sándor fogják az ünnepélyen képviselni.

— **Változás a vasuti menetrendben.** Folyó hó 15-ik napján a budapest-zimonyi vasut menetrendje megváltozik, és pe-

dig a következőleg: A fölfelé menő vonat indul déli 12 órakor, a reggeli 2 óra 30 percz. Érkezik déli 12 óra 35 perczkor, a reggeli 3 óra 5 percz. A lefelé menő vonat indul délután 2 óra 50 perczkor, az éjjeli 12 órakor. Érkezik délután 3 óra 30 percz, és éjjel 12 óra 45 percz. — E menetrendnél fogva a szükséges csomagolások eszközlése végett a helybeli postahivatalnál a hivatalos feladási, ugy a leadási órák délelőtt 8—12-ig, délután 3—6-ig tartanak. Délután 2—3-ig a fölfelé menő vonalrészek expediálása végett zárva tartatik a hivatal.

— **Ének és szavalati estélyt** rendez e hó 14-én vasárnap este Gárdonyi Antal a helybeli vendéglő nagytermében. Gárdonyi több mint 30 év óta működik a szinipályán; játszott az ország nagyobb szinházaiban s mint drámai szinész és rendező jó névvel bir. Az estély műsorát részben classicus szinművekből, részben a legujabb költeményekből és dalokból állitatott össze. E műsor a következő 1) Bánk-Bán tragoediából „Petur-Bán“ második felvonási jelenete. Előadja Gárdonyi Antal. 2) „Fáj a szivem“ uj népdal zenekisérettel énekli Etelényi Károly 3) Pázmán lovag Aranytól szavalja Gárdonyi Antal. 4) „Harmatos a mező“ uj népdal zenekisérettel énekli Etelényi Károly. 5) A hazáról. Költemény Petőfitől szavalja Gárdonyi. 6) „Falu rosszá“-ból, népdalok. Énekli Etelényi Károly. 7) Shakespere „Hamlet“ cimű tragoediájából „A lenni, vagy nem lenni“ magán beszéd Arany János forditása után előadja Gárdonyi Antal. A szavalat és ének közti szüneteket a helybeli első zenekar válogatott — és a költeményekhez alkalmazott darabokkal tölti ki. Helyárak: Körszék: 60 kr, Földszint: 40 kr Tanuló jegy a földszintre; 20 kr. Karzat: 20 kr. Kezdete fél 8 órakor. A komoly irányu és classicus tartalmu szavalati estélyre a minden szépért hevülő helybeli közönséget tisztelete mély nyilvánitása mellett hivja meg a rendező; igérvén hogy az előadások a nagyérdemű közönség magas igényeit és aestheticai izlését, ugy hazafias érzelmeit minden tekintetben ki fogják elégitni.

— **Szerencsétlen lövés.** Bibó György ur harkai pusztáján egy juhász e hó 8-án revolvert tisztitván, a fegyvert véletlenül elsütötte. A golyó egy ott közelben álló Barna nevű bérest homlokon találta, szerencsére azonban a csontot nem furta át, hanem a bőr alatt félre csuszván, a fej tetejéig hatolt. Dr. Molnár István városi főorvos még az nap délután kivétte a bőr alól a golyót.

— **Belehalt.** Musa János volt városi hadnagyot, mint emlitettük, Egódi nevű juhász baltával megvagdalta. Musa a szenvedett sérülések miatt a mult vasárnap éjjel meghalt. A hivatalos bonczolás másnap megtartatván, megállapitotta, hogy Musa fején 8 balta vágás volt, ezek közül kettő jelentéktelen, s csak a bőrt sértette; a harmadik azonban a bal halánték fölött négy centiméter hosszu sebet ütött, mely belehatolt az agyállományba s agygenyedést és agykéreglobot idézett elő, s igy föltétlenül halálos volt. Egódi, ki fogva van, nem tagadja a tettet; ügyében a végtárgyalást a kalocsai törvényszék még nem tüzte ki.

— **Török Pál** püspök e hó 8-án 75 éves korában meghalt. Temetésén, mely szerdán volt Budapestan, a halasi ref. egyházat Szilády Áron lelkész, a főiskolat Csontó Lajos igazgató s Balajthy D. és Gaál E. tanárok képviselték.

KÖZGAZDASÁG.

Miért nem él meg a phylloxera a homokon.

Bebizonyitott tény, hogy a homokföldi szőllőkön a szőllő veszedelmes ellensége a phylloxera nem élhet meg, s a homoki szőllők annak pusztitásától mentve vannak. A felől azonban, hogy miféle tulajdonsága az a homoknak, mely miatt abban a phylloxera elvész, többféle nézet van, melyek azonban, mint ujabban kiderült, mind tévesek. Legelterjedtebb nézet az volt eddig, hogy a homok mentesitő hatása annak kova vagyis quarcz tartalmától függ, de az idén eszközölt kisérletek kitüntették, hogy ha valamely homoktalaj kova tartalma a 75%-at meghaladja is, az még nem nyujt biztositékot arra, hogy a phylloxera ott meg ne éljen, mert találtak 84% kovatartalmu homokot is, melyben a rovar nem csak megélt, de szaporodott is.

Mások a homok konyhasó tartalmát gondolták a phylloxera ellenségének; ismét mások azt hitték, hogy e tulajdon a homoknak csekély mésztartalma által föltételeztetik. Felhozták továbbá a talaj nedvességi fokát, mely homoktalajnál állitólag mindig nagyobb volna, mint a kötött talajnemeknél. Majd egy ideig azt hitték, hogy a homok omlékonysága a tulajdonképeni ok, hogy nevezetesen a rovar a homok omlékonysága miatt nem bir mozogni s igy táplálékát meg nem szerezhetvén elpusztul. De ez a nézet is tévesnek bizonyult, szintugy az a másik, hogy a homokszemek élessége, azoknak hegyes csucskei ölik el a phylloxerát. Ez utóbbi nézet már azért sem állhatott meg, mert főleg a magyarországi futóhomok szemcséi egyáltalában nem élesek, sőt néha csaknem egészen gömbölyűek.

A homok phylloxera mentesitő hatásáról, most egy ujabb nézetet közölnek, melyet mivel a dolog bennünket homoki lakókat közelről érdekel, szükségesnek találunk olvasóinkkal megismertetni. E czikk a „F. É.“-ben a következőket mondja.

Nem ezekben a tulajdonságokban, nem a homok omlékonyságában, nem a homokszemek finomságában vagy élességében kell a homoktalaj phylloxera-mentességének okát keresni. Van a homoknak még egy igen lényeges és nevezetes tulajdonsága, mely azt a többi talajnemektől szembetünőlen megkülönbözteti. E tulajdonság a repedések hiánya. A repedések hiányának köszönheti e vélemény szerint a homok azt a becses tulajdonságát, hogy benne a phylloxera, még ha kész akarva is bele vitetik, megélni nem képes. A homok talajon nem képződhetnek repedések, mert a homokszemcsék minden üreget egyenletesen betöltenek, a talaj bizonyos szinjében egyenletes nyomás alatt állanak s a talaj egyes részei ennélfogva szárazságban nem is zsugorodhatnak össze, vagyis más szóval meg nem repedhetnek. Már Schüblertől tudjuk, hogy a tiszta homok térfogata a többi talajnemekkel ellentétben szárításnál semmit sem kevesbedik.

A kötött talajnemekken mindenütt kisebb-nagyobb repedések támadnak s a növények gyökerei növekedésük alkalmával részint a repedések irányában haladnak, részint maguk is hozzájárulnak efféle repedések képződéséhez. A talaj ennélfogva nem mindenütt simul szorosan hozzá a gyökerekhez, hanem ez utóbbiak körül mindig hol kisebb, hol nagyobb szabálytalan üregecskék maradnak meg. Mindenki, a ki phylloxerás szőllők vizsgálatával foglalkozott, jól tudja, hogy a phylloxerát soha sem találja a gyökerek azon részein, a melyekhez a föld egészen hozzá van tapadva, a melyhez tehát a talaj egész erejével oda nyomult, hanem csakis az oly helyeken, melyekről a földrészecskék maguktól leválnak, vagy könnyen leválaszthatók, tehát a hol a gyökér és talaj között eredetileg kisebb vagy nagyobb üregecske volt. A homoktalajban a gyökerek körül efféle üregecskék soha sem támadhatnak; itt a homokszemecsék mindenütt egyenletesen oda simulnak a gyökerekhez és azokra egyenletes nyomást gyakorolnak; nincs sehol semmi rés, semmi hézag. Ha már most egy ily homoktalajba valami phylloxerás szőllőgyökeret beültetünk, a homokszemek egyenletesen körülveszik azt s rajta levő phylloxerákkal együtt. A phylloxerák egy darabig a nekik kijutó térben még életben maradnak; a fiatalok talán egyszer kétszer még vedlenek is, de a nélkül, hogy helyükből elmozdulhatnának; a kifejlett anyák petéket is rakhatnak, de csak annyit, amennyi a mögöttük levő szük térecskén elférhet, sokszor alig egyet-kettőt. Csakhamar szük lesz a hely, a fiatalok nem nőhetnek tovább, az anyák nem rakhatnak több petét: ezek ugy, mint amazok, szükségképen elpusztulnak.

A peték, a melyek a gyökerek beültetése alkalmával már azokon voltak, vagy a melyeket az anyák időközben raktak, még kikelnek ugyan, a fiatal első nemzedék, nem lévén nagyobb a petéknél, ott helyben életben is marad és szipókáját a gyökérbe szurva táplálékot is nyer, de az első vagy legfeljebb a második vedlés után már ezeknek is szük lesz a nekik kijutó tér és szintén tönkre mennek. Ennek a magyarázatnak tökéletesen megfelelnek a tapasztalati tények is. A talajba bejutott phylloxerák egy darabig, 2—3 hétig még életben maradnak és csak azután vesznek el, a peték mint olyanok, nem vesznek el, hanem rendesen kifejlődnek, s az utolsó alakok, a melyeket az ember az ily gyökereken talál, mindig fiatal példányok szoktak lenni; ezek nyilván az időközben lerakott petékből kelnek.

Ily viszonyok uralkodnak a lehetőleg tiszta homoktalajban, tehát az olyanban, a melyben a phylloxera tudvalevőleg egy hónapnál tovább soha sem bir megélni. Az ily homoktalaj és a kötött talajnemek között, természetesen, számos átmenet létezik s ehhez képest vannak oly homokos talajok is, a melyekben a phylloxera már megél ugyan, de csak oly csekély mértékben képes szaporodni, hogy a szőlőben semmi kárt sem tesz.

Egészen más viszonyok uralkodnak a homoktalaj legfelsőbb rétegeiben: itt a nyomás, minél lazább a homok, annál csekélyebb, oly csekély hogy a phylloxera növekedése alkalmával bizonyára képes volna a homokszemcséket félretolni s magának és petéinek helyet szoritani. A phylloxera ezek szerint a felső homokrétegekben képes volna megélni és szaporodni is. De hogy ez még sem történik, annak oka e vélemény szerint azon nagyfoku szárazságban rejlik, mely a nedvességet gyorsan elpárologtató felső homokrétegekben uralkodik.

A nap hevétől erősen felmelegedő futóhomok rendkivül nagy hygroscopicus képességgel bir és a phylloxera lágy testéből ép ugy elvonja a nedvességet, mint az itatós papiros a közé préselt növényekből.

A homokban tenyésző szőllő legfelső gyökerei ugyanennél az oknál fogva aránylag csekély nedvességet tartalmaznak, s a hajszálgyökerek egészen el is száradnak, ugy, hogy a phylloxera nem képes testének nedvességi veszteségét helyrepótolni. Vannak más rovarok, melyek a száraz futóhomokban tenyésző növények gyökerein a felső rétegekben minden baj nélkül megélnek és szaporodnak, de ezeknek tápnövényei (Poa fajok és más gramineák) igen bő nedvtartalmu gyökerekkel birnak; e gyökerek a legszárazabb homokban is duzzadnak a nedvességtől és mindig elég nedvességet szolgáltatnak a rajtuk tanyázó rovarnak, s nem ugy mint a homoki szőllő száraz felső gyökerei. A homoktalaj felső rétegeiben tehát nem az egyenletes nyomás, hanem a szárazság az a tényező, mely a phylloxera megélhetését lehetetlenné teszi.

A gyakorlati életben rendkivüli fontossággal bir annak megállapitása, hogy mikó-

pen teljesen valamely homoktalajnak phylloxera-mentesitő képességét már előre is meghatározni? hogy melyek azok az ismertető jelek, melyeknek alapján valamely homok mentességére már előre biztosan következtetni lehessen?

A legegyszerűbbnek látszanék e czélból a talajban egyfelől a homokszemek, másfelől az agyagos és humusos részek mennyiségét meghatározni. De ez még egymagában véve nem elég. A homok ugyanis nem csupán quarcz-szemekből áll, hanem más könnyen álló szemcsékből is, minők például a mi alföldi futóhomokjainkban néha 10, sőt 16%-nyi mennyiségben előforduló mészkőszemcsék. E mészkőszemcsék fokozatos elmállásuk által nemcsak a homoktalaj lazaságát folyvást csökkentik, hanem elmálló felületeik könnyen egymáshoz tapadnak, a szemcsék összeragadnak, a mi a talaj omlékonyságának rovására történik. Magának a quarcztartalomnak meghatározása egymagában szintén nem elegendő. Valamely más ismertetőjel után kell tehát kutatni, a mely a homoktalaj immunitásának meghatározásánál biztos kalauzunk legyen.

Ed. Saint-André tanár e czélra a különböző talajnemek viztartó képességét vizsgálta meg s azt tapasztalta, hogy a viztartó képesség meghatározása valamely talajnem physikai szerkezetének és ebből kifolyólag egyszersmind phylloxera-mentesitő képességének megitélésére a vegytani vizsgálatoknál sokkal biztosabb támpontokat nyujt. A kötöttebb homoktalajok általában nagyobb viztartóképességgel birnak, mint a laza szerkezetű könnyű talajok. Megejtett vizsgálatai alapján arra az eredményre jutott, hogy a teljesen phylloxeramentes talajok viztartóképessége 23—35·8% között ingadozik; a hol a viztartóképesség már 35·8—42·5%-ra emelkedik, ott a phylloxera már meg bir élni s a szőlőnek kisebb-nagyobb mértékben ártalmára van, az oly talajokban, a melyekben a szőlő a phylloxerától elpusztul, a viztartóképesség a 40%-ot mindig meghaladja.

A szüret.

A hivatalos szüret e hó 7-én és következő napjain tartatott meg szöllős kerteinkben. A termés ez idén is a rosszak közé tartozik. A szöllőt már a tavaszszal, virágzáskor csapás érte, ugy hogy alig egy negyed része maradt meg annak, a mi mutatkozott. Most ismét a szüret előtti esőzések tettek nagy pusztitást, ugy hogy a bornak mind minősége, mind mennyisége igen sok kivánni valót hagy.

A termés mennyiségét Halason ez évben alig lehet holdanként 5 hektoliternél többre tenni s igy az összes készlet lehet vagy 10000 hektoliter. E mennyiség legnagyobb részt a helyi fogyasztásé lesz, mert borkivitelünk jóformán semmi sincs s nem is lesz addig, mig a borkezelésben a mostani eljárás meg nem változik. Főleg az idén midőn a bor legnagyobb részben félig rohadt szöllőből készül, nem számithatni vidéki eladásra, mert az idei borok a jövő nyarat alig érhetik meg épségben, ha csak a termelők kiváló gondot nem forditanak annak kezelésére, a mire persze nagyon kevés kilátás van. Hogy miként kell az idei terméshez hasonló szöllő borával bánni, erre vonatkozólag érdemesnek tartjuk közölni az alábbi czikket, mely Molnár István urtól, a budai vinczellér-képezde igazgatójától s „Borászati Lapok" szerkesztőjétől ered s a következőleg szól:

Miután az idei bor már tiprás, zuzás, sajtolás közben jó adag rothadt sejtanyaggal, sárral, homokkal, piszokkal, de főleg kárma, és a borba nem való gombanövények csiráival fertőztettetett meg, igyekeznünk kell ezen, a borba nem tartozó s annak kellemetlen izt és szagot adó anyagokat a borból mentől előbb eltávolitani s részben addig is, mig azok abból eltávolittatnának, működésökben gátolni.

Erre legalkalmasabb és leghathatósabb eszköz a f e j t é s, mely által a bor a lerakott salaktól vagy legalább annak nagyobb vagy is durvább részétől megszabaditható.

A fejtést más években is szokta a rendes borkezelő a bor tisztitása czéljából alkalmazni és pedig legalább háromszor, u. m. januárban, májusban és szeptemberben. Mennyivel inkább szüksége van erre az idei bornak, melynek igen sok durva salakja van. Az idén tehát nem elég a szokásos három fejtés, hanem meg kell azt toldani még legalább is egygyel s fejteni kell a bort először is november hó első felében, azután január hó első felében s végre mint rendesen májusban és szeptemberben.

A olyan természetű bor, mint az idei az erjedés utántól február hóig igen gyorsan és rohamosan rakja le salakját; már sokkal nehezebben teszi ezt tavaszszal és nyáron, midőn a légáramlat gyors változásai, a hőmérsék emelkedése a seprős részek lerakodását meglehetősen megnehezitik.

Ki kell aknáznunk tehát a telet, a bor nyugodtabb állapotát, tisztulási hajlamát arra, hogy azt a rothadt sejt részektől és a különféle kóranyagoktól megszabaditsuk.

Ezen két első fejtést akkor kezdjük meg, mikor a bor nyugodt (nincsen erjedésben) s némileg tisztult. Mivel ez állapot leginkább szép tartós vagy szeles időjárás mellett szokott előfordulni, ez okból a fejtést állandó verőfényes napon vagy mikor északi szél fuj, kell végbe vinni, vagyis olyankor, mikor a légnyomás nagy. — Nem is hinné az ember, minő befolyása van a nagy légnyomásnak a bor tisztitására. Midőn eső közeleg, s a légnyomás kisebbé lesz, a bor seprője épen ugy felzavarodik, mint a hogy a tó vize is felzavarodik ugyanakkor, mely utóbbi tüneményt akárki észlelheti. A hordó fáján keresztül a bor épen ugy ki van téve a levegő nyomásának, mint a tó nyitott tükre. Be van bizonyitva tapasztalati tények által, hogy a nedves, esős, zivataros időjárás mellett fejtett bor igen nehezen tisztul s már fejtéskor sem egészen oly tiszta, mint a milyen a szép időben, vagy északi szél idején fejtett bor szokott lenni.

Egyáltalán nem hagyható tehát helyben az az eljárás, melyet a legtöbb gazda követ, hogy idő kihasználás tekintetéből akkor megy bort fejteni, mikor a csunya esős idő miatt szabadban nem foglalatoskodhatik.

A fejtésre vonatkozólag megjegyzendő még, hogy az első és második fejtést mindig nyiltan kell végezni, vagy is ugy, hogy a levegő mentől nagyobb mértékben érintkezhessék a borral, tehát csjtárral és nem fejtőgép segélyével. Mert a fejtésnél a légenytartalmu és fehérje nemű testeknek a levegő élenyével kell egyesülniök, hogy igy nehezebbek s a borban oldhatatlanabbakká legyenek; továbbá az uj bor szénsav tartalma egy részének is el kell szállania a levegőbe, hogy igy a kifelé törő szénsav által függőben tartott testrészecskék leszállhassanak a fejtés után. Mindakét czél azonban csak ugy érhető el, ha a bor a levegővel szabadon, tehát nyilt fejtés utján érintkezhetik. — A további fejtéseknél ajánlatosabb a bornak zárt fejtése, mely szivornya segitségével akkép történik, hogy a bor a levegővel nem érintkezik.

A második eszköz, melylyel a rothadt szöllőből készült borok kezelendők a k é n e z é s. A kén, mely a borászatban keskeny vászon szeletkékre olvasztva használtatik, olyan portéka, hogy azt a borkezelésben nem nélkülözni nem lehet, nem tulságos nagy mértékben nem használhatjuk. Az idei bornál a ként fejtés előtt okvetlen alkalmaznunk kell; mert a kén elégésekor kifejlődő erős szagu gáz az ugynevezett kénessav mig egyrészt a rothadó fehérje-nemű anyagokat kiválasztja s oldhatatlanokká teszi, addig másrészt a borban levő káros gombákat öli.

A kénezést a fejtésnél kezdhetjük [illegible] Ugyanis azt a hordót, melybe az ujbort átfejtendő leszünk, rendes [illegible] kiégetjük s igy fejtjük rá a bort. Tesszük pedig ezt a két első fejtésnél okvetlenül, a harmadik fejtésnél pedig csak akkor, ha ezt szükségesnek találjuk, azaz, ha a bornak még a rothadt szöllőre emlékeztető ize vagy szaga megérezhető.

Ha e két hatalmas eszközzel a bort az első évben átvezetjük, a további fejtések és későbbi a derités által a bor oly tiszta lesz, hogy senki sem fogja felismerhetni, vajjon rothadtas szöllőből készült-e vagy nem.

TERMÉNYEK ÁRA

(Halason októb. 13.)

Búza 100 liter	7.50
Rozs "	6.00
Árpa "	4.60 —
Zab "	2.75 —
Köles "	
Kukoricza "	4.50
" mákja	20

Heti jelentés a budapesti gabonaüzletről.

Budapest októb. hó 12-én.

Buza	uj bánsági	77—81 klg	— —	— —
—	uj tiszavidéki	77—81 klg	9.85	10.45
—	uj pestvidéki	77—81 klg	9.85	10.05
—	uj fehérmegyei	77—81 klg	9.75	10.25
—	uj bácskai	77—81 klg	— —	— —
—	uj északmagyarorsz.	77—81 klg	9.65	10.—
Rozs	uj	70—72 klg	7.30	7.65
Árpa	uj takarmány	60—62 klg	7.15	7.60
—	uj égetőárpa	62—64 klg	8 —	9 —
—	uj sörfőzési	64—66 klg	9.50	10.—
Zab	uj	37—40 klg	6.05	6.65
Tengeri	uj bánsági	75 klg	6.20	6.25
Köles	uj	— klg	7 —	7.25
Repcze	uj káposzta	— klg	14 —	14½
—	uj bánsági	— klg	13 —	13½

Kőbányai disznóvásár. [illegible] magyar vén, nehéz sertés kilogrammja 53—54 kr., fiatal nehéz 53—55 kr., könnyű 55— — kr. Szerbiai nehéz 51 kr., könnyű 53—55 kr. Oláhországi 55—57 kr. szerbiai 56—57 kr. Életsuly: párostól 45 kilogramm s azonfelül 4% os levonás.

Vasúti menetrend.

Halasról indul

Budapestre:

Személyvonat	— —	délelőtt	6 óra 50 perc.
"	— —	délután	4 óra 12 perc.
Vegyesvonat	— —	éjjel	12 óra 8 perc.

Szabadkára:

Személyvonat	— —	délelőtt	11 óra 25 perc.
"		este	6 óra 33 perc.
Vegyesvonat	— —	éjjel	3 óra 10 perc.

Budapestről indul

Lefelé:

Személyvonat	— —	reggel	7 óra 55 perc.
"	— —	délután	2 óra 50 perc.
Vegyesvonat	— —	este	9 óra 22 perc.

Szabadkáról indul

Fölfelé:

Személyvonat	— —	reggel	6 óra 00 perc.
"		délután	3 óra 10 perc.
Vegyesvonat		este	10 óra 50 perc.

Budapestre érkezik

Személyvonat	— —	délután	11 óra — —
"	— —	este	9 óra 20 perc.
Vegyesvonat	— —	reggel	6 óra — —

Kerda Imre.

felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos.

Halas, 1883. Nyomatott Fenyer Ferencznél.